

מבט על, גיליון 1116, 11 בדצמבר 2018

נטרול פרויקט המנהרות של חזבאללה:

צעד נוסף במערכה הנמשכת נגד ההשפעה האזורית של איראן

יורם שוייצר ואופק רימר

ישראל חשפה בקול תרועה רמה את תחילתו של המבצע לנטרול המנהרות החודרות של חיזבאללה בגבול ישראל לבנון, לאחר מעקב מודיעיני שנמשך מספר שנים. המבצע מלווה בתכנית מחושבת, המשלבת חשיפה מודיעינית, סיכול הנדסי ופעילות דיפלומטית ותודעתית, שתכליתה לייצר בהירות מול לבנון בכלל וחזבאללה בפרט בנוגע לכוונות המבצע והיקפו. זאת, במטרה לצמצם את הסיכון להבנה מוטעית של המהלכים הישראליים וכן על מנת לקבל גיבוי מהקהילה הבינלאומית למהלך. למקרה שתחול הידרדרות במצב הביטחוני בגבול לבנון, על ישראל למנף את חשיפת המנהרות להעברת מסר לאיראן, באמצעות ארצות הברית ורוסיה, שלפיו עליה לפעול לריסון פעילות התקפית של חזבאללה וכי אל לה להתערב בעימות.

בימים אלה יצא לדרכו מבצע "מגן צפוני" לנטרול המנהרות החודרות של חזבאללה, שנחפרו בזירת הגבול בין ישראל ללבנון. ישראל חשפה בקול תרועה רמה את קיום המנהרות ואת תחילת המבצע לנטרולן, לאחר מעקב מודיעיני שנמשך מספר שנים. המבצע מלווה בתכנית מחושבת, המשלבת חשיפה מודיעינית, סיכול הנדסי ופעילות דיפלומטית ותודעתית שתכליתה לייצר בהירות מול לבנון בכלל וחזבאללה בפרט בנוגע לכוונות המבצע והיקפו. זאת, במטרה לצמצם את הסיכון להבנה מוטעית של המהלכים הישראליים וכן על מנת לקבל גיבוי מהקהילה הבינלאומית למהלך. בחירת העיתוי לתחילת המבצע התבססה על שיקולים מבצעיים, טכנולוגיים ומודיעיניים, שנגעו להערכה בדבר עיתוי הגעתן של המנהרות לכשירות מבצעית, לצד שיקולים פוליטיים פנימיים בישראל.

המנהרות החודרות הן נדבך בתכנית המתקפה הקרקעית שהכין חזבאללה ליום פקודה, המכונה בפיו "כיבוש הגליל". התכנית היא רק מרכיב אחד בתמונת האיומים הנשקפים מצד חזבאללה כלפי ישראל, ובראשם עשרות אלפי הרקטות והטילים ארוכי הטווח, שהוטמעו במרכזי אוכלוסין ברחבי לבנון, ואשר חזבאללה קידם מאז מלחמת לבנון השנייה במטרה לבסס מאזן הרתעה מול ישראל. המנהרות שחפר חזבאללה נועדו לאפשר לחוליות של יחידת הקומנדו של הארגון, רדואן, לחדור מעבר לגבול ישראל ולסייע לו להשיג "תמונת ניצחון" על ידי השתלטות (ולו זמנית) על יישוב, בסיס צה"ל או דרך ראשית. בצד הישראלי, הפעולה לחשיפת המנהרות והשמדתן מצטרפת לפרויקט של הקמת חומת בטון בנקודות קריטיות רגישות לאורך הגבול, אשר החל לפני למעלה משנה. הקמת החומה והשמדת המנהרות, לצד שכלול אמצעי המודיעין והגילוי, פוגעים משמעותית בתכנית של חזבאללה לייצר איום קרקעי אמין ובעל ערך מול ישראל.

שלילת היכולת הזו מחזבאללה מבססת את העליונות הצבאית של ישראל ומעמיקה את הפער בינה לבין חזבאללה, באופן העשוי להשליך על מאזן ההרתעה היציב מאז 2006. כך למשל, בראיית חזבאללה, אם ישראל תרגיש מוגנת יחסית מפני האיומים שמציב הארגון בפניה, היא תרגיש

בטוחה יותר לפעול נגדו ולאתגר את "הקווים האדומים" שלו על ידי תקיפה בלבנון – מה שיאיץ דינמיקה של הסלמה. עם זאת, מאחר שההרתעה ההדדית נשענת על אדנים רבים, ביניהם טראומת 2006 עבור ישראל וחיזבאללה, איום בהרס נרחב בלבנון ומנגד נזק שטילי חזבאללה יסבו בישראל וכן נזק לישראל שחיזבאללה עלול לגרום משטח סוריה, סביר כי לפעולה הישראלית לסיכול איום המנהרות לא תהיינה השלכות מידיות במובן הגברת הפוטנציאל לעימות.

קונקרטי, גם בראיית חזבאללה, הפעולה הישראלית נגד המנהרות, המתנהלת בשטח מדינת ישראל, היא פעולה הגנתית לגיטימית. כל עוד היא נשארת כזו ואינה חוצה לשטח לבנון, אין בה משום עילה למלחמה. ראייה זו את פני הדברים בוטאה גם על ידי גורמים בלבנון, ביניהם יושב-ראש הפרלמנט המקורב לחזבאללה, נביה ברי. יתרה מזאת, חשיפת המנהרות חוצות הגבול משמשת עדות לכך שחזבאללה הפר בשנים האחרונות את הריבונות הישראלית ואת החלטות האו"ם הרלוונטיות. ישראל, בהימנעותה מלהעניש את הארגון על הפרות אלה, מעבר לסיכול איום המנהרות, מאותתת שבכוונתה לשמור על היציבות והשקט בגבול. חזבאללה מצדו גזר על דובריו שתיקה, אפשר שבשל המבוכה מעומק החשיפה ושלילת היכולת לחזור לישראל דרך מנהרות, ואפשר שמרצון למנוע הסלמה. ניתן להעריך, כי אף הוא מאותת שאינו מעוניין בשלב זה בהסלמה צבאית מול ישראל. זאת, בשל המשך מעורבותו הצבאית במלחמה בסוריה, אשר גבתה ממנו עד כה מחיר דמים וכספים כבד (אלפיים הרוגים וכשמונת-אלפים פצועים, ומשפחות שיש לתמוך בהן), וכן נוכח המצב הרגיש מבחינה פוליטית בלבנון, שם הוא מנסה להגדיל את השפעתו על הממשלה העתידה לקום. זאת ועוד, פעולה התקפית מול ישראל במטרה לגבות ממנה מחיר בגין פעילותה במרחב הגבול, עלולה בראייתו להכניסו ל"מארב אסטרטגי" ולשמש אמתלה עבור ישראל למהלך צבאי בהקשרים רחבים יותר, דוגמת פעולה נגד איום הטילים המדויקים בלבנון).

מנהרות חיזבאללה הן, כידוע, רק מעגל אחד של איומים, הנשקפים מצד חזבאללה, איראן ו"ציר ההתנגדות" במרחב הצפוני של ישראל. הוא מצטרף לפרויקט ייצור הטילים המדויקים בלבנון; להתבססות הצבאית של איראן בסוריה - לרבות הניסיונות להציב ולייצר אמצעי לחימה מתקדמים בשטחה ולבסס בה כוח צבאי שיעי; ולתכנית הגרעין של איראן.

בעת הזו, מוקד העניין והקשב של ישראל נתון במיוחד לפרויקט של משמרות המהפכה של איראן וחזבאללה לייצור והסבה של רקטות לטילים מונחים מדויקים ארוכי-טווח על אדמת לבנון. חלק ניכר מהפעולות של ישראל במרחב הסורי בשנים האחרונות נועד לסכל את המאמצים של חזבאללה להתחמש בטיילים ולהסב רקטות המצויות ברשותו בלבנון לטילים מונחים מדויקים. המגבלות המדיניות והצבאיות, ההולכות ומתהדקות סביב חופש הפעולה של ישראל בסוריה, וכן המאמץ של איראן להעביר אמצעי לחימה וטכנולוגיות ישירות לביירות ללא שימוש בתווך הסורי, מנקזים את המאבק למגרש הלבנוני. אי לכך, ישראל הגבירה בשבועות האחרונים את מאבקה בהיבטים שונים של התופעה, החל מנאום ראש הממשלה באו"ם, שבו הציג אתריים בביירות, החשודים כמשמשים את הפרויקט, ועד פגישתו הבהולה, שנערכה בבריסל ב-3 בדצמבר, עם מזכיר המדינה האמריקני, מייק פומפאו, ואשר במסגרתה דנו בהתקדמות בפרויקט הטילים. כך מאותתת ישראל לקהילה הבינלאומית בכלל ולחזבאללה בפרט, שהיא עשויה לנקוט צעדים חריפים, כלומר לתקוף בלבנון, כדי להסיר את האיום.

הגם שמדובר בניסיון להגביר את הלחץ על חזבאללה ולקדם פתרון למשבר בדרכים דיפלומטיות, באמצעות הקהילה הבינלאומית, ישראל עלולה להגיע לרגע האמת, בו תצטרך להוציא אל הפועל מתקפת מנע נגד פרויקט הטיילים המדויקים בלבנון. בסבירות גבוהה, תרחיש כזה עלול להציב את ישראל וחזבאללה על מסלול התנגשות, כאשר העבודות המתבצעות במרחב הגבול במסגרת נטרול המנהרות עלולות בפני עצמן להוות מטרות נוחות עבור חזבאללה לגביית מחיר מ ישראל.

כך או כך, למרות שהריסת המנהרות כשלעצמה לא צפויה להוביל להסלמה מיידית, מערכת היחסים המורכבת והנפיצה בין ישראל לבין איראן וחזבאללה נכנסת לעוד שלב רגיש, אשר מחייב ניהול מושכל ומחושב, כדי למנוע היגררות למלחמה שהצדדים אינם מעוניינים בה. על ישראל להמשיך בפעולת הסיכול של המנהרות עד שלילת היכולת הזו של חזבאללה והסרת האיום הקרקעי מעל התושבים במרחב הגבול. בהקשר זה, ישראל עושה שימוש נכון בתקשורת הגלויה ובערוצים דיפלומטיים עקיפים, כגון כוח יוניפי"ל, להעברת מסרים ולדברור פעולותיה בנוגע למטרות המבצע והיקפו, במטרה לשמור על היציבות ולמנוע הסלמה.

מעבר לכך, חשיפת התכנית ההתקפית של חזבאללה בפומבי צריכה לשמש בסיס למהלכים מדיניים משמעותיים. כך למשל, העלאת דרישה ישראלית מארצות הברית וממדינות האיחוד האירופי: (1) להגביר את הלחץ על איראן וחזבאללה לחדול מקידום פעילות חתרנית ומעוררת יציבות בסוריה ובלבנון; (2) לשפר את תנאיה של החלטה 1701 של מועצת הביטחון של האו"ם משנת 2006, שקראה להפסקת אש בין ישראל לחזבאללה; (3) לבחון אפשרות להטלת סנקציות נוספות על לבנון, באופן שימחיש לממשלה ולציבור את הקשר בין פעילות הטרור של חזבאללה לסבל הלבנוני; (4) לדרוש מהממשלה החדשה בלבנון, לכשתקום, לשלב בקווי היסוד עקרונות הצהרתיים, בעלי משמעות יישומית, לגבי מימוש ריבונות המדינה ושמירת גבולותיה, למשל באמצעות רפורמה בפיקוח על נמלי הים והתעופה בסיוע מערבי. חיזוק מנגנונים אלה עשוי לתרום רבות למניעת הידרדרות למלחמה הרסנית לשני הצדדים, תוך חתירה לצמצום האיומים הנשקפים לישראל.

למקרה שתחול הידרדרות במצב הביטחוני בגבול לבנון, על ישראל למנף את חשיפת המנהרות להעברת מסר לאיראן, באמצעות ארצות הברית ורוסיה, שלפיו עליה לפעול לריסון פעילות התקפית של חזבאללה נגדה, וכי אל לאיראן להתערב בעימות צבאי בין ישראל לבין חזבאללה, אם יפרוץ.